

УДК 811.161.2'381

DOI: 10.31475/fil.dys.2020.11.13

ВАЛЕНТИНА ФІЛІНЮК,

*кандидат філологічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

Фоностилістичні засоби поетичної збірки «Диво калинове» Дмитра Білоуса

У пропонованій статті досліджено фоностилістичний бік поетичних текстів збірки «Диво калинове» Дмитра Білоуса (1920–2004), зокрема частотне вживання фонем, звукові повтори, звуковідтворення, звуконаслідування. Аналіз текстів поезій «Рідне слово» та «Хліб і слово» виявив, що приголосні фонем переважають над голосними; найчастіше уживається голосна фонема /а/, найрідше – /у/; сонорні та шумні приголосні уживаються приблизно в рівних частках, при цьому найбільше трапляються фонем /в/, /н/, /й/. Серед звукових повторів, виявлених у поетичних текстах Дмитра Білоуса, переважають асонанс, алітерація, анафора, епіфора, повтор та рима. Асонанси різних голосних фонем творять методичу та наспівність тексту, передають динаміку або сповільнюють темп. Алітерація служить засобом побудови виразних зорових, звукових образів. Ми виявили рефрени в поезіях Дмитра Білоуса на рівні складів, коренів, слів і строф. Анафори допомагають поставити логічний та емоційний наголос, виділити значення слова чи сполучення слів. Епіфори створюють милозвучну тональність поетичного тексту, струнке римування в межах слова і на стику словосполучень. Було виявлено вживання кільця на рівні звука, відкритого складу та слова. Звуковідтворення в поетичних текстах передають мовними засобами крики птахів, звірів, рух комах, звуки води та транспорту. Частотним є звуконаслідування криків птахів. Отже, виявлені мовні явища на фонетичному, фонетико-морфемному та фонетико-морфологічному рівнях формують красу звучання, довершують зміст тексту, демонструють творчу майстерність Дмитра Білоуса.

Ключові слова: *поетичний текст, фоностилістичний засіб, фонема, Дмитро Білоус, стилістика.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Фонетичні засоби поетичного мовлення, функції фонем у різних поєднаннях, наголошування слів – це об'єкти фоностилістики. Дослідження

фонетичних процесів дозволяє простежити особливості ідіостилію письменника, його вміння скористатися звуковими можливостями мови для створення емоційного настрою, посилення асоціативного сприйняття, увізнення образного світу.

Аналіз досліджень і публікацій... Творчий доробок Дмитра Білоуса став предметом філологічних досліджень, переважно літературознавчого спрямування: К. Волинський «Творець «Дива калинового»: До 80-річчя від дня народження Дмитра Білоуса» [3]; В. Коптілов «Життя у слові: До 80-річчя Дмитра Білоуса» [6]; В. Мацько «Чародій дива калинового (мовно-педагогічний аспект Дмитра Білоуса)» [7]; Д. Онкович «Д. Білоус: Уроки дива калинового» [9]; В. Сухенко «Антропоніми в поетичному мовленні Дмитра Білоуса» [11]; В. Сухенко «Концептуалізація слова в збірці Дмитра Білоуса «Безцінний скарб» [12]; В. Сухенко «Мовна особистість Дмитра Білоуса в українській лінгвокультурі кінця ХХ століття» [13]; М. Томенко «Дмитро Білоус: Літературно-критичний нарис» [16] та інші.

Формулювання цілей статті... *Мета статті* – проаналізувати фоностилістичні засоби поетичної збірки «Диво калинове» Дмитра Білоуса, виявити та проінтерпретувати фонетичний, фонетико-морфемний та фонетико-морфологічний рівні.

Виклад основного матеріалу... В. Сухенко зазначає: «Унікальність, талановитість, багатогранність Дмитра Білоуса виявляється передусім у специфіці його мовлення, діяльності як письменника, академіка-педагога, філолога, перекладача, що вмотивовано високим рівнем його культури» [14, с. 15].

Відзначаючи сторіччя від дня народження відомого поета, перекладача, літературного критика Дмитра Григоровича Білоуса (24 квітня 1920 р. – 13 жовтня 2004 р.), ставимо за мету проаналізувати фоностилістичні засоби поетичних текстів зі збірки «Диво калинове», за яку автор отримав Національну премію імені Тараса Шевченка в 1990 році.

Коло фоностилістичних засобів окреслено в більшості підручників та посібників зі стилістики, як-от: Н. Бабич «Практична стилістика і культура української мови» [1, с. 184–191], П. Дудик «Стилiстика української мови» [4, с. 121–129], А. Коваль «Практична стилістика сучасної української мови» [5, с. 323–333], Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько «Стилiстика української мови» [8, с. 31–35], О. Пономарів «Стилiстика сучасної української мови» [10, с. 21–26], «Сучасна українська літературна мова. Стилiстика» за редакцією І. Білодіда [15, с. 211–244].

«Традиційно явища української фонетичної стилістики

розглядаються за вже досить усталеною схемою: частотне вживання фонем у текстах; звукові повтори, їх різновиди, функції; рима; звуковідтворення, звуконаслідування» [4, с. 123].

Кількісний аналіз фонетичних явищ виявляє частотність уживання фонем з різними характеристиками. Проаналізуємо два поетичні тексти, об'єднані спільною тематикою.

Рідне слово

*Ти постаєш в ясній обнові,
як пісня, линеш, рідне слово.
Ти наше диво калинове,
кохана материнська мово!
Несеш барвінь гарячу, яру
в небесну синь пташиним граєм
і, спивши там від сонця жару,
зеленим дихаєш розмаєм.
Плекаймо в серці кожне гроно,
прозоре диво калинове.
Хай квітне, пломенить червоно
в сім'ї великій, вольній, новій.*

Усього в цьому тексті вжито 265 (100 %) фонем, зокрема 108 (42 %) голосних, 157 (58 %) приголосних.

Голосні фонем (108 одиниць) розподілено за частотністю вживання так:

/o/	/a/	/e/	/и/	/i/	/y/
25 (23 %)	24 (22 %)	24 (22 %)	17 (16 %)	14 (13 %)	4 (4 %)

Серед приголосних фонем (157 одиниць) виділяємо вживання сонорних – 91 (58 %), шумних – 66 (42 %), зокрема дзвінких – 16 (10 %), глухих – 50 (32 %). За твердістю / м'якістю маємо такі результати: твердих приголосних – 120 (76 %), м'яких – 31 (24 %).

Подаємо результати частотного розподілу приголосних фонем:

/в/	/н/	/й/	/м/	/р/	/к/	/л/	/с/
19	18	14	11	11	9	8	8
/н'/	/п/	/т/	/ш/	/д/	/с'/	/г/	/х/
7	7	7	7	5	4	3	3
/б/	/з/	/р'/	/ж/	/ч/	/ц'/	/л'/	/т'/
3	3	2	2	2	2	1	1

Фонем /г/, /ф/, /д'/, /д'ж/, /з'/, /ц/, /д'з/, /д'з'/ не було зафіксовано.

Як бачимо, у поезії більше приголосних фонем, ніж голосних. Значна кількість сонорних одиниць, серед яких найчастотніші /в/, /н/, /й/, /м/, /р/, забезпечує милозвучність тексту, його мелодійність. Твердих приголосних більше, тому текст не звучить як пестливий, інтимний,

дитячий. Високочастотна голосна фонема /o/ створює враження важливості сказаного.

ХЛІБ І СЛОВО

*У стінах храмів і колиб
сіє нам святково,
як сонце, випечений хліб
і виплекане слово.
І люблять люди з давнини,
як сонце незагасне,
і свій духмяний хліб ясний,
і рідне слово красне.
Бо як запахне людям хліб,
їм тихо дзвонить колос,
і золотом сіє сніп
під жайворона голос.
І, мабуть, тому кожна мить
бешкетнику-харцизі
їх слово батьківське звучить,
як заповідь у книзі,
цей сплав чудесний, золотий
з ядристих зерен літер:
«Не кидай хліба, він – святий,
не кидай слів на вітер!»*

Усього було зафіксовано 378 (100 %) фонем, зокрема 149 (40 %) голосних, 229 (60 %) приголосних.

Розподіл голосних (149 одиниць) відбувся таким чином:

/a/	/i/	/o/	/e/	/u/	/y/
33 (22 %)	29 (20 %)	28 (19 %)	24 (16 %)	23 (15 %)	12 (8 %)

Серед приголосних фонем (229 одиниць) ми установили, що було вжито сонорних – 109 (48 %), шумних – 120 (52 %), зокрема дзвінких – 37 (16 %), глухих – 83 (36 %). За твердістю / м'якістю виявлено такий розподіл: твердих приголосних – 174 (76 %), м'яких – 55 (24 %).

Частотний розподіл уживання приголосних фонем виглядає так:

/н/	/й/	/в/	/к/	/с/	/х/	/л/	/л'/	/б/
26	23	21	17	13	12	10	10	10
/т/	/м/	/д/	/з/	/с'/	/р/	/п/	/т'/	/ц/
10	9	9	9	9	8	7	7	4
/ч/	/г/	/д'/	/ж/	/з'/	/н'/	/р'/	/ш/	/дз/
3	2	2	2	2	1	1	1	1

Фонем /т/, /ф/, /дж/, /ц'/, дз'/ не було зафіксовано.

У поезії частка голосних до приголосних представлена як 2:3.

Серед голосних найбільше уживань має фонема /a/, що додає тексту відкритості, широти. Шумних приголосних більше, ніж сонорних, проте саме сонорні приголосні /n/, /й/, /в/ уживаються найчастіше. 76 % твердих приголосних надають тексту громадянського, урочистого звучання.

Таким нерівномірним виявом фонем створюється фоностилістичний ефект, своєрідне звучання рядків поезії. Серед спільних фонетичних рис двох поезій виділимо такі: приголосні фонemi переважають над голосними; найчастіше уживається голосна фонема /a/, найрідше – /y/; сонорні та шумні приголосні уживаються приблизно в рівних частках, при цьому найбільше трапляються фонemi /в/, /н/, /й/. Наявність утричі більшої кількості твердих приголосних, ніж м'яких, спонукає сприймати текст серйозно, зосереджено.

Розглянемо звукові повтори, виявлені в поетичних текстах Дмитра Білоуса, зокрема асонанс, алітерацію, анафору, епіфору, повтор, риму тощо.

Асонанси творять мелодику поетичного слова, повтор фонemi /o/ створює враження простору, широти, важливості сказаного: *Плекаймо в серці кожне гроно, // прозоре диво калинове* «Рідне слово» [2, с. 20]; *Бо як запахне людям хліб, // їм тихо дзвонить колос, // і золотом сіяє сніп // під жайворона голос* «Хліб і слово» [2, с. 136]. Побудувати такий стилістичний прийом дозволяє українське повноголосся -oro-, -оло-, яке трапляється в низці аналізованих рядків.

Асонанс фонemi /и/ передає протяжність співу, ритмічність звучання народної пісні: *Як співали молодички // «Продай, милий, сиві бички»* «Причарована» [2, с. 86]. Цей звукоповтор фольклорний за формою і походженням, виспівувати такі музичні фрази легко, тому що майже всі склади відкриті.

Відчуття прискорення, швидкого переміщення викликає асонанс фонemi /і/: *Мчимо в шаленім леті, // А вздовж усіх шляхів // Ні назв на всій планеті, // Ані вказівників* «Жахлива плутаниця» [2, с. 116]. Ритмічний малюнок вибудовується за рахунок того, що в усіх кінцевих складах міститься фонема /і/, а також спостерігаємо появу цієї фонemi через один склад.

Поеднання асонансів лабіалізованих голосних /o/, /y/ творить наспівність поезії, ліричність образів: *Що не слово, то такою // Мовою співаючою! // Ідемо понід густою // Липою квітучою* «Причарована» [2, с. 84]. Флексійний повтор -ою в іменниках, прикметниках та займенниках передає й чергування наголошених і ненаголошених складів у хорей, і карбування кроків під час прогулянки.

Алітерація часто слугує засобом побудови виразних зорових, звукових образів, наприклад повтор сонорних фонем створює ефект очевидної звучності, внутрішньої потужності, енергії поетичних рядків. Відчуття тривожності, певної загрози викликає алітерація дрижачої фонемі /р/: *Наче грім хмарину вразив // Зблисками грозовими* «На горі Тарасовій» [2, с. 152].

І, навпаки, алітерація сонорних фонем /л/, /л'/ передає ідилічність пейзажу, гармонію зображуваного: *Солов'ї на калині, // На ялині зозуля. // Через гори й долини // Лине пісня з Посулля* «Диво калинове» [2, с. 155].

Рядки, наповнені повторюваними свистячими приголосними, імітують звуки металічних інструментів: *Де сокири звуки чисті, // Пилки виспіву прости // Турси розсипи злотисті, // Мови злитки золоті* «Діє слово!» [2, с. 69].

Інколи автор використовує алітерацію групи однотипних приголосних, наприклад, шиплячих. Таке звукове насичення в зображенні роботи прикордонника насторожує, бентежить, до того ж, помічаємо підсилення за рахунок повтору дрижачого приголосного /р/: *Ми – зіркі сторожі // Ми – пильнуєм довкрузь. // Не порушить межі // Ані миша, ні вузь* «Як одна сім'я» [2, с. 148].

Алітерація сонорного /н/ і шумного /д/ одночасно створює враження милозвучності і динаміки образу мови: *Наче загадки якісь чудесні: // Рідна мова – дивна дивина* «Загадка дитинства» [2, с. 44].

Повтор, або рефрен, у поезіях Дмитра Білоуса також стилістично забарвлює віршовані рядки. Ми виявили рефрени на рівні різних мовних одиниць:

– на рівні складів: повторення *ру, се* викликає відчуття циклічного руху: *І крутиться весела карусель* «Веселковий розмай» [2, с. 14];

– на рівні коренів: уживання спільнокореневих слів та форм одного слова акцентує увагу на семантиці цих коренів, так поет витворює ізоколон, показує нерозривний взаємозв'язок між мовою та народом: *Як прислів'я чудове, // Йде від роду до роду, // Що народ – зодчий мови, // Мова – зодчий народу* [2, с. 5];

– на рівні слів: повтори повнозначних і неповнозначних слів засвідчують важливість для автора понять, місць тощо: *Красо моя ти, Сумиціно, Сумиціно, // Куди не кинь – барвистих слів розмай* «Веселковий розмай» [2, с. 15]; *Говорили, що Руданський лікував тут хворих // І ходив по цих завулках і по цих ось горах* «Михайло Светлов читає Руданського» [2, с. 53];

– на рівні строфи: у 10 строфах поезії «Духмяний дивосвіт» перша і остання майже дослівно повторюються, що символізує початок і кінець

подорожі: *У спеку й дощ – без паніки – // І ясним гожим днем // З учителем ботаніки // Ми влітку в мандри йдем. ... У спеку й дощ – без паніки – // І ясним гожим днем // З учителем ботаніки // Ми з подорожі йдем* «Духмяний дивосвіт» [2, с. 17–18].

Ще одним видом звукового повтору є анафора. У Дмитра Білоуса єдинопочатки можуть виражатися й словоформами, і словосполученнями. Анафоричний займенник *той* формі семантику протиставлення в безсполучниковому складному реченні: *І живий тут кожен місяць: // Той ріку скував не жартом, // Той чобітьми глину місить* «Із прадавнього коріння» [2, с. 32].

Анафори в поетичних текстах допомагають поставити логічний та емоційний наголос, виділити значення слова чи сполучення слів: *Слово пломенть червоним маком // (над легендою не владний час!). // Як його передали словаки? // Як воно долинуло до нас?* «Загадка дитинства» [2, с. 46]; *«Не кидай хліба, він – святий, // Не кидай слів на вітер!»* «Хліб і слово» [2, с. 136].

Трапляються в аналізованій книжці повтори службових слів на початку віршованих рядків у межах одного речення: *Кругла куля не проста, // Голуба велика: // Без будинків там міста, // Без води там ріки; // Без людей і без землі // І шляхи, і гори, // І моря, і взагалі // Всі земні простори* «Кругла куля» [2, с. 138]; *Не пусті красиві видива, // Не словес примхлива гра* «Тлумачний словник» [2, с. 124]. Ці анафори підкреслюють в першому випадку особливі ознаки поняття, за якими можна відгадати загадку, у другому – відкидають несуттєві ознаки зображуваного явища, чим посилюють виразний ефект поетичного тексту художнього твору і вплив на читача.

Протилежним явищем є епіфора. У збірці «Диво калинове» ми зафіксували епіфори з такими звуковими характеристиками:

– тризвукові епіфори: *Ну що ж, як розради Немає ніде, // В квартиру поета Тарасик іде* «Клумачний словник» [2, с. 24];

– чотиризвукові епіфори: *Та дух вітчизни, материзни // Несуть і досі нам вони* [слова] «Вогнище родинне» [2, с. 6]. Епіфора може підсилюватися рефреном кількох коренів, що разом створює ефект словесної гри: *Хто так назвав ті селища навколо? // Хто оспівав діброви і лани? // У небі місяць – як млинове коло, // А на землі – Климентові Млини* «Веселковий розмай» [2, с. 15];

– п'ятизвукові епіфори: – *Що за янчик? – хтось спитав. І сивий // Батько наш поважно відповів: // – Так говорять, коли хтось красивий, // Так ми чули од своїх батьків...* «Загадка дитинства» [2, с. 44]; *Так наче називаєш різновиди лелек ти, // А це лиш різні назви, синонімічний ряд. // А є ще риси мови, що звуться діалекти: // І*

назви, і вимова різняться що не крок «Чудесні барви» [2, с. 50];

– шестизвукові епіфори: *Прозвучав «Рушничок», нівроку! // «Біс! – кричать узбеки. – Ура!» // Але якось через нівроку // Прибула на Вкраїну Зухра «Невмирущий рушничок»* [2, с. 56]; *Ти, індійцю із Калькутти, // Їхав так далеко ти. // І твоєї мови чути // Переливні клемоти «На горі Тарасовій»* [2, с. 151].

За допомогою єдинокінцівок створюється милозвучна тональність поетичного тексту, струнке римування, відзначимо, що епіфори трапляються не лише в межах одного слова, що є звичним, а й на стику словосполучень, а це свідчить про мовну майстерність Дмитра Білоуса.

Однозвучні анафора й епіфора вибудовують смислову й граматичну єдність поетичного висловлювання. Таке стилістичне кільце трапляється:

– на рівні одного звука: *Отак і стало це кенгурисько // Відоме в світі як кенгуру «Випадкова назва»* [2, с. 108]; *У години ці й вели співанку // Когутові предки пишнихвості «Про півня»* [2, с. 112];

– на рівні кількох звуків, найчастіше це відкритий склад: *Не гасне вогнище родинне // В людських запалене серцях «Вогнище родинне»* [2, с. 6]; – *Любі діти, хто з вас тему візьме, – // Каже вчитель, – тема не важка «І якби моя бабуся встали»* [2, с. 74]; *В нашій побуті така новинка // Для старих людей звучить невлад: // Каблуки – шпильки, вид меблів – стінка «І якби моя бабуся встали»* [2, с. 74];

– на рівні слів: *І близьке всім нам, і рідне – // Січень – студень, Січко – січень... «Із прадавнього коріння»* [2, с. 32]; *Повів тут батько вусом: // – Ні, – каже, – синку, ні «Жахлива плутаниця»* [2, с. 115].

Таке кільце – це спосіб словесної гри й мовознавчого зіставлення-спостереження або вияв категоричного заперечення.

Фоностилістичні засоби можуть поєднуватися, зокрема, анафора з кільцем передають особливості мовлення дітей, їхній настирливий характер: *Де Яшко з'являється – одразу // Неодмінний хвостик дівчорі: // – Говори, Яшко, іще розкажуй! – Говори, будь ласка, говори!» «Говори, Яшко, іще розкажуй!»* [2, с. 38].

Ще одним цікавим стилістичним прийомом є анадиплосис: *А жінка берегла вогонь, // Вогонь, що предки розкладали «Вогнище родинне»* [2, с. 6]; *Отож і справді кінець мороці. // А що потрібно на кожнім кроці? // На кожнім кроці – знання, знання, – // Інакше йтимеш ти навмання «На кожнім кроці»* [2, с. 39]. Повтор того самого слова чи словосполучення в кінці попереднього і на початку наступного рядків робить поетичний образ емоційно важливим, виразнішим.

Проаналізуємо також звуковідтворення й звуконаслідування обраної книжки Дмитра Білоуса. Звуковідтворення передає шумові

характеристики живої і неживої природи, машин, приладів тощо. Більшість зафіксованих одиниць – це дієслова, також трапляються прикметники й іменники. За семантичною ознакою звуковідтворення поділяємо на такі групи:

– слова, що передають звуки живої природи: крики птахів, звірів, рух комах: *Спить собі співун під дахом дому // Й раптом – леле – як закукуріка!* «Про півня» [2, с. 111–112]; *Взять індика, що в дворі калдика* «Ще про співуна» [2, с. 114]; *Маленька зірка – то Собачка // За возом назирці біжить. // Женеться, злюще, дзявулисте* «Щоб дужче світом дорожить» [2, с. 128]; *К спереду відкинеш – полечу, // Почуєш тільки, як я задзижчу* «Про віщо мова?» [2, с. 145]; *Тарасик, як метелик, // Пропурхав до півдня* «Жахлива плутаниця» [2, с. 115];

– слова, що передають звуки неживої природи: води, транспорту: *Не Дніпра рокочуть хвилі – // Сплески океанові* «На горі Тарасовій» [2, с. 150]; *Порипують роменським шляхом гарби, // Сулою тихо хлюпають човни* «Веселковий розмай» [2, с. 14].

Звуконаслідування в поезіях Дмитра Білоуса передають крики птахів за допомогою спеціально дібраних мовних засобів. За граматичними ознаками це вигуківі одиниці, які мають традиційне для української мови оформлення: *А хто розбризкав схилами // Під гомінке цвірінь // Цю жовту цвітть на килими, // Цю золоту яскрінь?* «Духмяний дивосвіт» [2, с. 17]; *Але «гел-гел» для старшої сестрички // Не раз слізьми кінчалоя з незвички* «Гуси» [2, с. 48]; *А півень – кокот у слов'ян справіку // (бо й ко-ко-ко, – не тільки ку-ку-рі-ку!)* «Чи важко розгадати?» [2, с. 102]. Імітаційні мовні одиниці увиразнюють поетичні тексти, активізують звукові асоціації при сприйнятті прочитаного. Як бачимо, звуконаслідування зазнають конверсії в межах речень і набирають ознак іменника.

Таким чином, фоностилістичні засоби поетичної збірки «Диво калинове» Дмитра Білоуса будуються на фонетичному, фонетико-морфемному та фонетико-морфологічному рівнях, формують красу звучання й принадність закладених смислів, довершують зміст тексту, демонструють творчу майстерність автора.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003. 432 с.
2. Білоус Д. Г. Диво калинове: Вірші: Для мол. та серед. шк. віку. К.: Веселка, 1988. 158 с.
3. Волинський К. Творець «Дива калинового»: (До 80-річчя від дня народження Д. Білоуса). *Дивослово*. 2000. № 4. С. 62–64.
4. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.

5. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. К.: Вища школа, 1987. 349 с.
6. Коптілов В. Життя у слові: до 80-річчя Д. Білоуса. *Літературна Україна*. 2000. 11 травня.
7. Мацько В. П. Чародій дива калинового (мовно-педагогічний аспект Дмитра Білоуса). Хмельницький: Просвіта, 1997. 16 с.
8. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилiстика української мови: підручник. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
9. Онкович Д. Д. Білоус: Уроки дива калинового. *Дивослово*. 1994. № 1. С. 3–7.
10. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
11. Сухенко В. Г. Антропоніми в поетичному мовленні Дмитра Білоуса. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. праць. Харків, 2008. Вип. 24. С. 11–15.
12. Сухенко В. Г. Концептуалізація слова в збірці Дмитра Білоуса «Безцінний скарб». *Лінгвістичні дослідження*: збірник наукових праць. Харків, 2007. Вип. 21. С. 137–144.
13. Сухенко В. Г. Мовна особистість Дмитра Білоуса в українській лінгвокультурі кінця ХХ століття. *Культура народів Причорномор'я*: научн. журнал Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Симферополь, 2008. Т. 1. № 137. С. 45–48.
14. Сухенко В. Г. Художньо-мовний універсум Дмитра Білоуса: монографія. Х.: «НТМТ», 2011. 202 с.
15. Сучасна українська літературна мова: стилістика [за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда]. К.: Наукова думка, 1973. 588 с.
16. Томенко М. Дмитро Білоус: Літ.-критич. нарис: для серед. та старш. шк. в. К.: Веселка, 1988. 72 с.

References:

1. Babych N. D. Praktychna stylystyka i kultura ukrainскоi movy. Lviv: Svit, 2003. 432 p.
2. Bilous D. H. Dyvo kalynove: Virshi: Dlia mol. ta sered. shk. viku. K.: Veselka, 1988. 158 p.
3. Volynsky K. Tvorec «Dyva kalynovoho»: (Do 80-richcha vid dnia narodzhennia D. Bilousa). *Dyvoslovo*. 2000. № 4. Pp. 62–64.
4. Dudyk P. S. Stylystyka ukrainскоi movy: navchalny posibnyk. K.: Vydavnychy centr «Akademiia», 2005. 368 p.
5. Koval A. P. Praktychna stylystyka suchasnoi ukrainскоi movy. K.: Vyshcha shkola, 1987. 349 p.
6. Koptilov V. Zhyttia u slovi: do 80-richchia D. Bilousa. *Literaturna Ukraina*. 2000. 11 travnia.
7. Macko V. P. Charodij dyva kalynovoho (movno-pedahohichny aspekt Dmytra Bilousa). Khmelnycky: Prosvita, 1997. 16 p.
8. Macko L. I., Sydorenko O. M., Macko O. M. Stylystyka ukrainскоi movy: pidruchnyk. K.: Vyshcha shkola, 2003. 462 p.
9. Onkovych D. D. Bilous: Uroky dyva kalynovoho. *Dyvoslovo*. 1994. № 1. Pp. 3–7.

10. Ponomariv O. D. Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy: pidruchnyk. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 2000. 248 p.
11. Sukhenko V. H. Antroponimy v poetychnomu movlenni Dmytra Bilousa. Lnhvistychni doslidzhennia: zbirnyk naukovykh prac. Kharkiv, 2008. Vol. 24. Pp. 11–15.
12. Sukhenko V. H. Konceptualizacia slova v zbirci Dmytra Bilousa «Bezcinny skarb». Lnhvistychni doslidzhennia: zbirnyk naukovykh prac. Kharkiv, 2007. Vol. 21. Pp. 137–144.
13. Sukhenko V. H. Movna osobystist Dmytra Bilousa v ukrainskij lnhvokulturi kincia XX stolittia. Kultura narodov Prichernomoriia: nauchn. zhurnal Tavricheskogo nac. un-ta im. V. I. Vernadskogo. Simferopol, 2008. Vol. 1. № 137. Pp. 45–48.
14. Sukhenko V. H. Khudozhnio-movny universum Dmytra Bilousa: monohrafia. Kh.: «NTMT», 2011. 202 p.
15. Suchasna ukrainska literaturna mova: stylistyka [za zagh. red. akad. AN URSR I. K. Bilodida]. K.: Naukova dumka, 1973. 588 p.
16. Tomenko M. Dmytro Bilous: Lit.-krytych. narys: dlia sered. ta starsh. shk. v. K.: Veselka, 1988. 72 p.

Summary

Valentyna Filiniuk

Phonostylistic Means of the Poetic Collection «Dyvo Kalynove» by Dmytro Bilous

The proposed article explores the phonostylistic side of the poetic texts of the collection «Dyvo Kalynove» by Dmytro Bilous (1920–2004), in particular the frequency use of phonemes, sound repeats, sound reproduction, sound imitation. The analysis of the texts «Ridne slovo» and «Khib i slovo» revealed that consonant phonemes predominate over vowels; the vowel phoneme /a / is used most often, /u/ is used less often; sonorous and noisy consonants are used in approximately equal proportions, with the most common phonemes /v/, /n/, /j/. Among the sound repeats found in the poetic texts by Dmytro Bilous, assonance, alliteration, anaphora, epiphora, repetition and rhyme predominate. Assonances of different vowel phonemes create a technique and melody of the text, transmit dynamics or slow down the tempo. Alliteration serves as a means of constructing expressive visual, sound images. We found refrains in the poetry of Dmytro Bilous at the level of syllables, roots, words and stanzas. Anaphors help to put logical and emotional emphasis, highlight the meaning of a word or combination of words. Epiphores create a melodious tone of the poetic text, a harmonious rhyme within the word and at the junction of phrases. The use of a ring at the level of sound, open syllable and word was revealed. The sound reproduction in poetic texts is conveyed by the language of the cries of birds, animals, the movement of insects, the sounds of water and transport. The sound imitation of birds' cries is frequent. Thus, the identified linguistic phenomena at the phonetic, phonetic-morpheme and phonetic-morphological levels form the beauty of sound, complete the content of the text, demonstrate the creative skill of Dmytro Bilous.

Key words: poetic text, phonostylistic means, phoneme, Dmytro Bilous, stylistics.

Дата надходження статті: «25» вересня 2020 р.

Дата прийняття до друку: «10» листопада 2020 р.